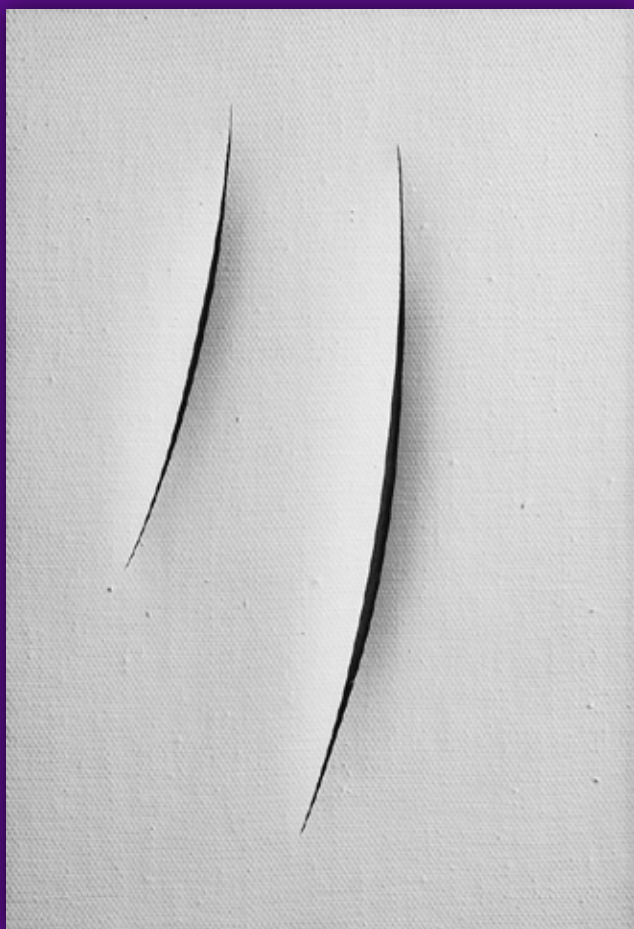

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

Pinksteren 2023

Tegenwoordigheid van geest

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

27^e jaargang nr. 3, Pinksteren 2023

Inhoud

Thema: Tegenwoordigheid van geest

Engelen, verstilde liefde en ontzag	1
Scheppen uit het niets	5
Het gouden moment	8

Pinkster- en Johannestijd

De geest van onze gemeenschap	11
-------------------------------	----

Op de groei – opvoeding

Tegenwoordigheid van geest bij kinderen	15
---	----

Onder de zon – jongeren

Priesterwijdingen 2023, een impressie	18
---------------------------------------	----

Op naar de volgende eeuw (slot)

Woorden voor de toekomst	20
--------------------------	----

Boeken

De kracht van Christus wekken	22
-------------------------------	----

Uit ons bewindsgebied

Van de bewindsdrager	23
Landelijk Bestuur	24
Landelijke Raad	24

Internationaal

Over de grenzen	25
-----------------	----

Allerlei

Aankondigingen	28
Gestorvenen	30
Colofon	33

Illustratie vooromslag: 'Spatial concept, waiting'. Lucio Fontana (1899-1968), privé collectie Milaan

Van de redactie

Het zomernummer van ons kwartaalblad omvat zowel de Pinkstertijd als de Johannes-tijd. In beide feesttijden kun je spreken van de tegenwoordigheid van een zekere geest: Christus, die zijn geest met Pinksteren doet neerdalen in zijn leerlingen, en Johannes de Doper, die na zijn sterven werkzaam is geworden als genius van de leerlingen van Christus en ook ons in onze tijd wil helpen. De 'tegenwoordigheid van geest' wordt uitgewerkt in de drie themabijdragen. Het artikel over de Johannestijd gaat in op de geesttegenwoordigheid van Johannes de Doper. En in de opvoedrubriek *Op de groei* gaat het over 'geest' in kinderlevens.

De serie *Op weg naar de volgende eeuw* zijn we gestart in 2018, toewerkend naar de honderdste verjaardag van de Christengemeenschap in 2022; alle gemeenten in ons bewindsgebied vertelden successievelijk iets over hun stichtingsimpuls en hoe die al of niet nu nog steeds werkzaam is. Deze serie is nu zo goed als ten einde en u vindt in dit nummer een slotbeschouwing. Omdat ons bewindsgebied recentelijk maar liefst vier nieuwe geestelijken heeft mogen verwelkomen, komt er al weer een nieuwe serie in zicht van vier kennismakingsinterviews, waarmee we in het Adventnummer hopen te beginnen.

Marianne de Nooij

Thema: Tegenwoordigheid van geest

*Bij het eerste Pinksterfeest zond Christus zijn geest in de harten van zijn leerlingen. Sindsdien mag iedere mens, die zijn hart hier in vrijheid voor opent, dit bewustzijn van een geestelijke werkelijkheid in zich opnemen. In het themagedeelte van dit Pinksternummer stelt Thom Kloes vragen aan pastor Hans Stolp over het bestaan en het ervaren van engelwezens. De bijdrage van de arts Jaap van de Weg is een zoektocht naar 'de geest' in scheppingsprocessen. Tot slot verkent theologe Mari-
anne van Biert de geesttegenwoordigheid in een oudtestamentisch verhaal over Mozes.*

Engelen, verstilde liefde en ontzag

door Thom Kloes (gemeente Zeist) in gesprek met Hans Stolp (pastor, spreker en auteur, zie: www.hansstolp.nl). Zij spraken elkaar in de sacrale sfeer van de huiskamer van Hans.

Thom: Voor veel mensen zijn engelen mythologische wezens die louter een symbolische betekenis hebben. Hoe is dat voor jou?

Hans: Ik vind dat een lastige vraag; engelen zijn voor mij vanzelfsprekend, ze zijn er gewoon! Tegelijkertijd realiseer ik me dat er in wezen geen woorden zijn om de engel – en daarmee de geestelijke wereld – ook maar enigszins toereikend te beschrijven.

Gelukkig dat een grote meester als Rudolf Steiner wel in staat was de geestelijke wereld zo te beschrijven, dat deze voor het denken toegankelijk is. Maar omdat ik in eerste instantie meer een gevoelsmens ben, leeft in mij vooral het besef dat geen enkel woord toereikend is om de engelen en hun wereld te beschrijven. Daarom voel ik mij zo thuis bij de mystici die de geestelijke wereld ook zo beleven.

Thom: Hoe kan niettemin het bestaan van engelen voor iemand 'tastbaar' worden?

Hans: Wat ik eerst en vooral zou aanraden is dit: let op de zogenaamde 'toevalligheden' in

je leven. Veel mensen zijn zich die niet bewust of praten ze direct weg. Zij staan niet open voor de mogelijkheid dat een 'toevalligheid' meer kan zijn dan dat. Zo'n openheid is absoluut noodzakelijk om contact te ervaren met engelen en met de geestelijke wereld.

Iets heel anders is, uit mijn eigen ervaring, dat er veel mensen zijn met engelervaringen, maar over zulke subtiele gevoelens en indrukken niet durven praten omdat ze dan meteen een sneer krijgen van anderen en weggezet worden als fantast. Door zo'n afgesloten sfeer in de samenleving zwijgen veel mensen die inspirerende ervaringen hebben met engelen. Want aan wie kun je zulke ervaringen toevertrouwen? Er is daar geen enkele ontvankelijkheid voor, ook niet in de kerken, al is dat gelukkig in de Christengemeenschap anders.

Thom: *Hoe kunnen we een engel ervaren?*

Hans: Als je in een serieus gesprek geheel en al openstaat voor de ander en je jezelf volledig terughoudt, dan kan het gebeuren dat je een lichtwezen ervaart om of achter de ander. In mijn ervaring gebeurt dat vooral als de ander in het gesprek het punt nadert om je iets toe te vertrouwen, waarover hij of zij nog nooit eerder heeft gesproken. Dan is de sfeer zo sereen, dat je voelt dat er andere wezens aanwezig zijn, ook als je ze niet ziet.

Rainer Maria Rilke zegt in een gedicht: elke engel is schrikwekkend. Ik zou dat net iets anders willen zeggen: elke engel is ontzagwekkend. Ontzagwekkend is de sfeer die van hem uitgaat. Daarom roept iedere engel bij mij een diep ontzag en eerbied op. Een eerbied die niet wordt opgeroepen door de engel alleen, maar door heel de geestelijke wereld die hij is, die hem omhult en van hem uitgaat. Maar dat is wel een ontzag zonder emoties; een verstild ontzag. Ook dat is zo'n beslissend verschil met de mensenwereld op aarde: hier gaan gevoelens vaak gepaard met emoties, maar daar niet. Daar gaat het om een verstild ontzag dat echter wel diep raakt.

Je kunt wezens in de geestelijke wereld niet van elkaar scheiden, ze zijn één. Als je verbinding hebt met een engel, heb je ook te maken met de wereld van de gestorvenen en daar doorheen met de uitstraling van Christus. De ontmoeting met een engel is in wezen dan ook een ontmoeting met Christus en met de gestorvenen. Spreek je over engelen sec, dan probeer je een element los te maken uit het geheel. Zo is het voor mij; voor anderen kan het anders zijn.

Naast de ervaring van de eenheid met de geestelijke wereld, gaat van een engel ook een haast speelse vreugde uit. Alweer: zonder emoties, maar misschien blijft juist hierdoor elke ontmoeting met een engel haarfijn bewaard in het geheugen. Fijnzinnig en scherp afgetekend is die herinnering daar en is dus de engel daar, steeds weer wanneer ik naar binnen keer.

En als derde gaat er van de engel een sfeer van waarachtige, diepe liefde uit. Maar

alweer: een verstilde liefde zonder emoties en daarmee heel anders dan de liefde op aarde zo dikwijls is. Ook geborgenheid behoort tot de sfeer die van de engel uitgaat. Engelen hebben geen benul van het kwaad. Zij hebben onze ervaringen met het kwaad nodig als we over de drempel gaan. Daarom moeten we inzicht ontwikkelen in het kwaad, wat er achter zit en hoe we ermee omgaan. Als we dat inzicht verworven hebben, kan dat de engelen helpen.

Thom: *Wat mogen we van de engelenwereld verwachten?*

Hans: Wie zich innerlijk verbindt met de engelenwereld – of de geestelijke wereld – zal van daaruit inzicht en concrete hulp mogen ervaren. Als je open aandacht schept voor de zogenaamde toevalligheden in je leven en daarin het werk van je engel begint te herkennen, zal die aandacht je steeds gevoeliger maken voor de levende verbinding die er tussen jouw ziel en het wezen van de engel bestaat. Ook dat zijn ervaringen die elke beschrijving te boven gaan, maar die heel voelbaar zijn en die – naarmate je geestelijk steeds verder groeit – meer en meer de essentie van je leven gaan vormen. Zo wordt de verbinding met de engelenwereld ook tot een weg van geestelijke groei.

Het maakt niet uit bij wie je aanklopt: je hogere ik, je engel, Christus; zij vormen een deur naar dezelfde helende gemeenschap.

*De aartsengel Michael.
Liane Collot d'Herbois (1907-1999)*

Thom: *Hoe kan een gemeenschap de interesse van een engel oproepen?*

Hans: Dan moeten we er eerst aan werken echt een gemeenschap te vormen. Waar een echte gemeenschap ontstaat, daar wordt de aanwezigheid van de engel voelbaar. Die zal er alles aan doen om ons te bemoedigen bij de stappen die we naar elkaar zetten en ons steunen als we respect beoefenen voor elkaar.

Ik heb gemerkt dat het belangrijk is om op zoek te gaan naar de naam van de engel. Die naam zegt niet zozeer iets over de engel, maar vormt een motto voor datgene wat de engel verzorgt. Die naam kun je in stilte vragen, in een meditatieve sfeer, bijvoorbeeld tijdens de mensenwijdingsdienst. De naam die

je dan als eerste binnenvalt, die is het. Je moet die naam proeven op je tong. Dan komt voor mij de engel en de gemeenschap die ik met hem beleef, dichterbij.

Thom: *Zo'n twintig jaar geleden verscheen jouw boek 'Leven met Engelen'. Kun je iets zeggen over de ontwikkeling die je sindsdien hebt doorgemaakt?*

Hans: Lang heb ik gezocht naar wat Michaël, de ontzagwekkende aartsengel, nu eigenlijk met de mensheid wil. Welke vorm en inhoud moet het Michaëlfest in de toekomst krijgen? Het zal ons moeten richten op de toekomst en op de opdracht die Michaël voor ons heeft op onze weg naar de toekomst. We zijn op aarde om onze individualiteit te ontwikkelen. Ik begin steeds meer te beseffen dat Michaël ons tegelijkertijd wil helpen de aarde zo om te vormen, dat ook hier een eenheid ontstaat en er een nieuwe verbondenheid tot stand komt tussen mensen, natuurwezens, gestorvenen en met Christus. Ik begin te vermoeden dat de toenemende ervaringen die mensen in onze tijd hebben met gestorven geliefden, de eerste stappen zijn op de weg naar die toekomstige eenwording. Zo wordt Michaël de verbinder tussen levenden en gestorvenen, zoals hij nu al de verbinder is tussen mensen en Christus. Het is door die verbinding, dat de wereld van de geest ook neer kan dalen in het mensenhart en daar een begin kan vormen van de toekomstige eenwording.

Kerstnacht 2022

(ontvangen van een deelnemer aan de mensenwijdingsdienst)

De Kerstnacht naderde en ik probeerde in de avond wakker en alert te blijven en me innerlijk op de dienst voor te bereiden. Wat zou ik gaan ervaren? Verwachtingsvol was ik op tijd in de kerk. De trappen en cultusruimte waren alleen met kaarsen verlicht. De mensen waren voorzichtig met hun woorden, er heerste een verwachtingsvolle sfeer. De cultusruimte gaf door de vorm, de donkerte en het kaarslicht dat vanaf de vloer scheen het gevoel van een grot. Rustig zat ik in deze wat mysterieuze ruimte. Ik vroeg me af wie van de gestorvenen erbij wilde zijn. Ik voelde niemand die echt innerlijk aanwezig was. Ik vroeg mijn engel om naar de hemel te gaan om te kijken welke zielen wilden komen. Opeens kwam er een cascade, zoals een waterval van stromende zielen naar beneden. De hemel was open en er was een passage waardoor deze grote stroom kwam. Er was een grote innerlijke drang bij deze zielen. Het was een ontelbare veelheid. Och, dacht ik, het zijn de ongeborenen die komen, natuurlijk: het is Kerstnacht. Vannacht hebben zij mijn aandacht nodig. De kaarsen werden aangestoken. Het was precies 12 uur. In de week erna las ik bij Rudolf Steiner dat in de Kersttijd alle ongeborenen voor het hele jaar in de aardesfeer komen.

Scheppen uit het niets

door Jaap van de Weg (arts voor psychosomatiek en karmavragen)

Stel je voor: een atelier, een ezel met daarop een doek, een schilder daarvoor. Het doek is leeg. Er is verf, een kwast, en concentratie. Er wil iets komen. Een schilderij! Een week later kom je weer. Het lege doek is nu gevuld: een levendig schilderij is ontstaan. Uit het niets is kunst geboren.

Scheppen

Uit het niets? Waar komt het schilderij nu eigenlijk vandaan? Je kunt zeggen: uit de inspiratie van de kunstenaar. Die heeft iets beleefd van waaruit de impuls kwam dit schilderij te maken. Daarnaast is deze mens ooit kunstenaar geworden. Dat is een keuze geweest die hij ooit gemaakt heeft. Hij is geen loodgieter geworden, of leraar of laborant, nee kunstenaar. Waar komt die impuls dan vandaan? Als we deze aspecten gaan onderzoeken, gaan we op verkenning naar dat niets waaruit de schepping van het schilderij is voortgekomen.

Het gaat hier om een scheppingsproces. De kunstenaar schept ogenschijnlijk uit het niets. Maar je kunt je afvragen: waar komt zijn inspiratie dan wel vandaan? En dat geldt voor ieder inspiratiemoment. Vele mensen zijn in wezen een schepper. Wanneer je jezelf wilt ontwikkelen in je leven, ben je de schepper van een nieuw zelf, van een nieuwe

mens in je. En veel mensen scheppen min of meer bewust mee aan een nieuwe wereld, met nieuwe waarden en idealen. Waar komt dan die impuls tot scheppen vandaan? Het is iets dat uit het onbewuste komt: je hebt een bepaald gevoel, een bepaalde wil. Die dringt vaak langzaam tot het bewustzijn door. Hij rust al lang in je voordat die wordt aangeraakt en hij je in actie brengt. Je kunt het inspiratie noemen; of intuïtie.

We zeggen dat je inspiratie krijgt. Krijgt! Van wie krijg je die inspiratie? Van een inspirator. En waar zoek je die? Je kunt geïnspireerd worden door een andere mens. Maar ook die is op zijn beurt weer geïnspireerd. Uiteindelijk kom je bij de vraag waar de echte inspiratie vandaan komt.

Komt die uit het onzichtbare? Uit de geest? Wanneer je uitgaat van het beeld dat er een geestelijke wereld is, opent deze vraag een deur naar die geestelijke wereld. Wie leven en werken daar op een dergelijke manier dat het jou beïnvloedt?

Ik ben al langer bezig met een onderzoek naar hoe vanuit de geestelijke wereld inspiraties naar ons als mens toekomen. Met wie hebben we dan te maken? Welke wezens kunnen dat zijn? Mijn onderzoeksmethode, die samenhangt met wat ik al jaren doe met meditatie, is dat ik gewend ben geraakt te luisteren naar wat mensen in hun gewone leven vertellen over hun ervaringen met het geestelijke. Vaak doen ze dat zonder het te weten. Zo vertellen kunstenaars bijvoorbeeld over de ervaring dat ze een goed gelukt schilderij niet alleen gemaakt hebben. Ze spreken over de ervaring dat er een ander meegewerkt heeft, en dat dat geen zichtbare mens is.

Wie is dat dan wel? Wie zijn dan die scheppers? Er zijn er twee, een vanuit de geestelijke wereld die een mens inspireert en daarnaast de mens, die het scheppen daadwerkelijk in het fysieke uitvoert. En dan probeer ik me een levendig beeld te maken van hoe dat in zijn werk gaat: een beeld waar de inspirator ook zichtbaar is als een soort van influisteraar.

Scheppers

Scheppers hebben een doel, een wil. Dat doel ligt in de toekomst en als het over de mensheid gaat, ligt dat doel ver in de toekomst. Stap voor stap worden we daar naartoe geleid. In het verleden hadden deze scheppende wezens te maken met mensen die nog niet zo'n bewustzijn hadden als wij dat nu hebben, en hadden ze meer directe invloed. Nu moeten zij bij hun scheppingsproces rekening houden met onze vrije wil. Zij bieden voor de voortgang van onze ontwikkeling kansen aan. Kansen in de vorm van gebeurtenissen, inspiraties en intuïties.

En wij hebben de vrijheid of we die aannemen of ze laten passeren. Het vraagt van ons ook een grote mate van wakkerheid om die kansen bewust waar te nemen en te vermoeden wat de scheppende bedoeling ervan zou kunnen zijn. Dat vraagt om een innerlijke ontwikkeling, waarin inzicht wordt opgedaan over het wat en hoe in de geestelijke wereld en over het overwinnen van egoïsme en van dode voorstellingen.

Scholing

Twee werkelijkheden komen zo ter sprake: de zichtbare fysieke werkelijkheid en de daarachter verborgen bovenzintuiglijke werkelijkheid. Daar zijn we onder meer door inspiratie mee verbonden, maar ook mensen met hooggevoeligheid nemen die, vaak onbewust, waar. Die werkelijkheid wakkerder leren kennen en daar mee leren omgaan, vraagt een hele scholing. Die past bij deze tijd, waarin het geestelijke wel wordt ervaren, maar verder algemeen niet onderzocht wordt als realiteit. Die scholing kan langs twee verschillende wegen. De ene weg is die van studie en het doen van oefeningen en medita-

Pamina en Tamino ondergaan hun beproevingen. Christiane Lesch (1991) in 'Die Zauberflöte'

fer. Maar je hebt ook de mogelijkheid om zo'n situatie te zien als beproeving die je verder kan brengen in je ontwikkeling. Die vrijheid heb je. Ga je een situatie aan als proef, dan probeer je, naast dat je directe emoties een plek moet geven, ook de vraag te stellen: hoe is dit tot stand gekomen? En wat vraagt het voor antwoord van mij, waardoor ik iets nieuws kan ontwikkelen en een nieuwe stap kan maken? Het is een soort van luisteren naar wat er voor nieuws vanuit de toekomst naar je toe zou kunnen komen. En dat is een heel andere houding dan kijken naar het verleden met de vraag wat je verkeerd gedaan zou kunnen hebben. De geest schept vanuit de toekomst!

Er worden drie proeven beschreven die van oudsher hun plaats hadden op de inwijdingsweg: de vuurproef, de waterproef en de luchtproof. In de vuurproef kom je vooral jezelf tegen, je lastige eigenschappen, je onvermogens. In deze proef ontwikkel je inzicht in wie jij in werkelijkheid bent, en maak je een mooiere, waardevollere mens van jezelf. In de waterproef leer je innerlijk te luisteren naar wat jij beleeft als onuitgesproken vraag die vanuit de wereld op je toekomt. In deze proef leer je je eigen scheppende kracht kennen en gebruiken. De luchtproof vraagt van je te leren handelen zonder dat je enig houvast hebt aan de situatie waarin je je bevindt. Hierin ontwikkel je intuïtie, het vermogen om te luisteren naar welke impuls je uit de geestelijke wereld op dat moment krijgt. Deze laatste proef hangt samen met het scheppen uit het niets. Je mist alle houvast in wat er gebeurt en moet toch handelen. En daaraan met tegenwoordigheid van geest een gevoel ontwikkelen voor je lot: wat wordt er voor scheppingsdaad van jou gevraagd?

Het gouden moment

door Marianne van Biert-Westerhoud (theoloog, gemeente Zeist)

Het komt voor: iemand doet het juiste op het juiste moment, zonder enig bewust ogenblik van bezinning of zelfs maar een schietgebed. De handeling bleek de reddende ingreep om een uitdagende situatie ten goede te keren. Handelen in 'tegenwoordigheid van geest' noemen we dat. Dat wil zeggen: hoger weten en in wijsheid handelen op aarde vallen samen in een gouden moment. Hoe kwam het tot stand? Door ons, ondanks ons? In ons dagelijks leven zijn het spaarzame momenten, waarin de toekomst zich opent. Vaker voelen we ons in dergelijke situaties handelingsonbekwaam.

In het schilderij 'Victory O Lord' heeft de Britse schilder John Everett Millais een bedreigende situatie vastgelegd. We zien een uitgeputte Mozes, worstelend om de staf van God opgeheven te houden. Omdat hij bijna bezwijkt onder de last steunen Aäron en Hur zijn handen aan weerszijden. Wat het schilderij niet laat zien is wat er tegelijkertijd plaatsvindt in het dal. Onder leiding van Jozua strijdt Israël tegen het volk Amalek. Wanneer Mozes de staf hooghoudt heeft Israël de overhand, wanneer zijn handen uitrusten overheerst Amalek. Mede dankzij Aäron en Hur blijven de handen van Mozes uiteindelijk 'trouw totdat de zon ondergaat' en wordt Amalek door het zwaard van Jozua verzwakt.

Er blijkt een direct verband te bestaan tussen staf en zwaard, tussen de kracht in Mozes handen om de staf van God te heffen en de slagkracht van het volk tegenover Amalek. Je zou kunnen zeggen: tussen Gods wijsheid en het handelen van het volk, het gouden moment. Dan beveelt God aan Mozes om een altaar te bouwen en de eed af te leggen dat Amalek vanonder de hemel uitgewist zal worden. En Mozes belooft dit met de hand op het altaar, dat er strijd zal zijn voor God tegen Amalek van geslacht tot geslacht.

Dit Bijbelverhaal roept natuurlijk wel wat vragen op. Israël strijdt met vele vijandige volkeren, maar geen enkel volk treft een dergelijk scherp oordeel. Is het een voorbeeld van de oudtestamentische hardvochtigheid? Dit gevecht wordt beschreven in Exodus 17, na de uittocht uit Egypte en voordat Mozes de Sinaï bestijgt om de tien geboden te ontvangen. Het volk trekt veertig jaar door de woestijn in de leerschool van de vrijheid onder leiding van Mozes. In dit verhaal krijgen de handen de meeste aandacht, ze worden zevenmaal genoemd. Wat zeggen je handen, wat is handelen in vrijheid? Welke rol speelt Amalek?

Zwakke handen

In de naam Amalek gaat het woord *Amal* schuil: moeite, ongeluk. Het volk Amalek duikt door het hele Oude Testament geregeld op. Het blijkt een moeizame strijd te

*'Victory O Lord', Mozes met Aäron en Hur.
John Everett Millais (1871),
Manchester Art Gallery*

zwakke handen, handenzwakheid. Indachtig het genoemde verband tussen innerlijke presentie en het juiste handelen zou je kunnen vermoeden dat op deze plaats de tegenwoordigheid van geest ontbreekt.

Beproeving en twist

Eerder in hoofdstuk 17 krijgt deze plaats nog een andere naam *Massa en Meriba*: beproeving en twist. Wat is het verband tussen deze namen? Het volk dat door Mozes uit Egypte is geleid en door de geheven staf veilig het water van de Rode Zee kon passeren, staat nu midden in de vrijheid oog in oog met zichzelf. Het beleeft zijn honger en zijn dorst, de leegte van het op zichzelf gesteld zijn. Heeft het de moed om de vrijheid die het geschonken kreeg en alles wat daarbij hoort te aanvaarden? De dorst brengt de Israëlieten in vertwijfeling: 'Is God wel in ons midden of niet?' De vrijheid wekt onvrede en woede, ongeduld. Met deze innerlijke vertwijfeling gaat ook de tegenwoordigheid van geest verloren. Want precies dan komt Amalek, wanneer het volk zelf verzwakt is door een gebrek aan vertrouwen. Wanneer het terugdeinst voor zijn opdracht van de vrijheid wordt het ontvankelijk voor het kwaad en dreigt het te worden overweldigd. Amalek komt als een beproeving, als een weerstand om de kracht van Mozes en het volk uit te dagen. Amalek is, net als

de Rode Zee en later de Jordaan, een weerstand die het volk moet passeren voordat het nieuwe land betreden kan worden. Een innerlijke weerstand, waardoor het zijn bestemming dreigt te verliezen.

God is trouw aan zijn volk, maar is het volk innerlijk present, heeft het de moed om deze weg te volgen? Hoe trouw zijn de handen van het volk? Na de Refidim verhalen in het boek Exodus zal het volk door het geschenk van de tien geboden de mogelijkheid ontvangen om de goddelijke wijsheid te verinnerlijken en de handen van iedere Israëliet sterk te maken, zodat ieder zijn eigen staf kan dragen en op de juiste wijze zal kunnen handelen, om woord en daad te verbinden.

De uiteenzetting met Amalek keert als thema door het Oude Testament heen terug. Amalek is de toetssteen voor een rechtvaardig koningschap. Het boek Koningen vertelt hoe Saul in die beproeving faalt en hoe David innerlijk present is. Wanneer een Amalekiet David vertelt dat Saul, die David meerdere malen naar het leven stond, door zijn hand gedood is in hoop op een mooie beloning, scheurt David de kleren van het lijf en keert in diepe rouw om Saul, zijn vijand. Zijn liefde voor zijn vijand, zijn trouw, blijkt zijn sterkste bescherming tegen Amalek. David is als een ware messiaanse koning innerlijk present en handelt in tegenwoordigheid van geest tegenover de misleiding van Amalek.

Nieuwe strijdvaardigheid

Handelen in tegenwoordigheid van geest, hoe komt het tot stand? Wat door de verhalen over Amalek duidelijk kan worden is, dat Amalek een rol heeft op het wereldtoneel. Destijds in het volk Israël – en misschien nog steeds in de ontelbare wereldproblemen, in ons eigen leven. Misleiding, leugen en bedrog, de aanval op wie zwak en weerloos is, herkennen we dat niet? Hoe vaak voelen we ons handelingsonbekwaam? Hoe vaak duiken we weg, als er een daad van ons verwacht wordt? Hoe vaak zijn onze inspiratie en onze verantwoordelijkheid en daadkracht met elkaar in samenklank? Hoe vaak beleven we tegenwoordigheid van geest?

Het oudtestamentische thema van de strijd met Amalek, het beeld van de krachtinspanning van Mozes om de staf te heffen, toont in elk geval wat ons in de weg staat en hoeveel moeite het kost om innerlijk present te zijn. De strijd met deze noodzakelijke schaduw is sinds de komst van Jezus Christus in het volk Israël, in de stad van David, in een hele andere fase gekomen. Amalek hoeft en kan niet meer met het zwaard bestreden worden. Vanaf nu is tegenwoordigheid van geest in het gouden moment de juiste strijdvaardigheid. Is liefde misschien de ander kant van deze geestelijke medaille?

Tegenwoordigheid van geest kan in ons groeien doordat de tegenwoordigheid van Christus in ons leven toegang vindt, tot in onze handen. We mogen staan in zijn stroom van liefde, die sinds Golgotha door de wereld stroomt.

Pinkster- en Johannestijd

Johannes de Doper en de geest van onze gemeenschap

door Maarten Udo de Haes, oud-bewindsdrager voor Nederland/Vlaanderen (1938-2015) *

'Wat heb jij een leuke klas, daar heerst een goede geest', zegt een leraar die zijn collega vervangt. Of: 'Een fantastische teamgeest heeft dat elftal', roept een toeschouwer enthousiast bij een wedstrijd. Iedere groep, iedere school, verzorgingshuis of stad heeft een geest, die een bepaald karakter uitstraalt, een eigen identiteit laat zien.

Een traditionele dorpsmarkt kan een heel bepaalde eigen sfeer ademen, ook al is het een komen en gaan van mensen. In *De engel van Amsterdam* beschrijft Geert Mak het oereigene van die stad. Ook bij *incidentele* groepsvormingen zoals samentochten of protestacties kan een bepaalde geest vat krijgen op een groep. Bij een herdenkingsbijeenkomst voor de slachtoffers van een zwaar misdrijf heerst niet alleen rouw en verslagenheid onder de nabestaanden, maar ook een ontroerend warme vergevingsgezindheid naar de daders toe. Of, om ook een negatief voorbeeld te noemen: wie wel eens midden in een hysterische protestmars verzeild geraakt is, waar de mensen zichzelf en elkaar opzweepen tot het scanderen van haat- en wraakleuzes, weet niet hoe snel hij zich uit de voeten moet maken om de ongeest die daar heerst te ontvluchten.

Kortom, niet alleen heeft iedere mens individueel zijn engel of genius. Ook groepen, gemeenschappen, volkeren hebben hun 'groepsgeest', genius of engel. Met name bij een religieuze gemeenschap kunnen we dat verwachten. Spreekt niet Johannes in de Openbaring over de zeven engelen van de gemeenten in Azië? Iedere gemeente, iedere kerk of religieuze gemeenschap zal zeker ook zijn eigen engel hebben, die inspirerend op die gemeenschap werkt.

De vraag is nu: kunnen we, mogen we zicht krijgen op de geest van de Christengemeenschap? Wie is deze? En kunnen wij zijn werkzaamheid ervaren?

Gemeenschap

In de liturgie van de Christengemeenschap wordt op meerdere plaatsen over een geest gesproken, die duidelijk in verband wordt gebracht met de gemeenschap.

Een paar voorbeelden. In het sacrament van de *priesterwijding* wordt, tamelijk aan het eind bij een soort terugblik, tot de aanwezige gemeente gesproken: *'De geest van uw gemeenschap heeft (en nu met eigen woorden) degenen die hier de wijding hebben ontvangen als zielenherder erkend'*. Vervolgens wordt aan de gemeente een appèl gedaan om *'de geest van de gemeenschap te volgen in deze erkenning'*. Hoewel wij geen naam horen, en dus in het ongewisse worden gelaten wie deze geest nu precies is, is er overduidelijk sprake van, dat er een geest van de gemeenschap is.

Bij de *huwelijkswijding* zijn er zoals gebruikelijk getuigen aanwezig. Maar behalve de beide getuigen die naast het bruidspaar staan, is er ook sprake van een getuige die als het ware boven hen staat: *'Een goddelijke geest schouwt op de binding van het gescheidene tot het verenende'*. Weliswaar is hier niet uitdrukkelijk sprake van

dé geest van de gemeenschap, zoals in de priesterwijding. Maar aangezien ook de aanwezige gemeente wordt opgeroepen getuige te zijn, en het kort tevoren uitgesproken ja-woord innerlijk te bewaren, kunnen we wel degelijk een verbinding voelen tussen die gemeente en 'een goddelijke geest'.

Bij het voltrekken van de doop spreekt de priester niet vanuit eigen autoriteit de naam over het kind uit, maar doet dit 'opziend

tot de lichtmachten van de geesteswerelden' en 'gevoelend met de kracht van de Christusgemeenschap'. Vanuit de kracht en dus ook vanuit de geest van de gemeenschap wordt de doop voltrokken. Vandaar ook dat de aanwezige gemeente heel uitdrukkelijk gevraagd wordt dit sacrament innerlijk mee te voltrekken en niet alleen als toeschouwer aanwezig te zijn.

En heel duidelijk is van de geest van de gemeenschap sprake in de *mensenwijdingsdienst*. Tot zeven keer toe spreekt de priester tot de gemeente met een zegnend gebaar: *'Christus in u'*, waarop de ministrant, de gemeente vertegenwoordigend, antwoordt: *'En uw geest vervulle Hij'*. Dit wordt nogal eens fout opgevat als zou het hier de geest van de priester in persoonlijke zin betreffen. Maar aangezien de priester niet vanuit zijn persoon vóór de gemeente, maar juist bovenpersoonlijk mét de gemeente celebreert, wordt met de aangehaalde woorden de bede uitgesproken dat Christus de geest van de gemeente moge vervullen.

De feesttijd van Johannes de Doper

Genoeg aan voorbeelden. En nu de vraag: wie is dan deze geest? In het vernieuwde sacrament van de communie, de mensenwijdingsdienst, vallen gedurende de feesttijd van Johannes de Doper een paar dingen op die ons een stapje verder brengen om die vraag te beantwoorden.

Om te beginnen is het opvallend, dat de vernieuwde cultus gedurende het christelijke jaar een maand lang aan Johannes de Doper gewijd is. Dit in tegenstelling tot de traditie waar dit tot één dag beperkt is. (In de Rooms Katholieke kerk is in 1955 het feest van Johannes de Doper als 'feest der eerste klasse' - met vigilie, vasten en octaaf - afgeschaft). Waar het feest in de traditionele kerk dus beperkt wordt,ervaart het in de Christengemeenschap juist een uitbreiding.

Verder valt in deze feesttijd op, dat de gebruikelijke figuur op de rugzijde van de kazuifel er nu heel anders uitziet. In plaats van de U-vorm is er een uitzonderlijke samenstelling van acht ruiten te zien**. Ik laat dit als feit staan zonder er nader op in te gaan.

Het moment waarop in de mensenwijdingsdienst het invoegsel van een bepaalde feesttijd wordt gesproken is meestal na het credo. Er zijn slechts twee uitzonderingen: met Kerstmis en in de Johannestijd. Dan volgt het betreffende invoegsel namelijk na het offer.

Namen van mensen worden in de eredienst, afgezien van het credo, nergens genoemd. Ook in dat opzicht is er een uitzondering, en wel in de Johannestijd. In het *midden* van het genoemde invoegsel (dat overigens ook in het *midden* van de dienst valt), wordt de naam van Johannes heel nadrukkelijk en zelfs in de ongebruikelijke vorm van 'Ioannes' uitgesproken.

*Icoon van Johannes de Doper; in de kelk het Christuskind.
Prokopyi Chirin (1620)*

Getuige

Al deze fenomenen geven weliswaar geen bewijs, maar zijn op zijn minst een aanwijzing dat de figuur van Johannes de Doper in de vernieuwde cultus een uitzonderlijke plaats inneemt. Dit wordt nog eens versterkt door het feit dat in het altaarsacrament niet alleen zijn naam klinkt, maar ook door wat wij in ons gebed tot hem spreken. Hem wordt namelijk gevraagd getuige te willen zijn van wat aan het altaar gebeurt. Als tot iemand die aanwezig is, vragen wij hem om *'de mensenzege-nende daad van het altaar'* die wij als gemeente voltrekken *te willen zien*.

Johannes de Doper is dus in hoge mate betrokken bij het heilige gebeuren van verwandeling en communie. Vanuit een hogere wereld is hij getuige van het mysterie van brood en wijn. Ja, hij maakt het misschien wel mede mogelijk, vergelijkbaar met de spijziging van de vijfduizend die, zoals het evangelie bericht, plaatsvindt nadat Johannes de Doper is onthoofd. Zijn geest die het lichaam heeft verlaten zweeft als een goede genius boven het gebeuren van de wonderbaarlijke broodvermenigvuldiging. Verder inspireert hij vanaf dat moment de daden van de apostelen.

Zoals Johannes indertijd de grote wegbereider van Christus was en door de doop in de Jordaan Zijn komst op aarde mogelijk maakte, zo mogen we hem nu weer als wegbereider ervaren. Als diegene namelijk die de afdaling van Christus in de substanties op het altaar begeleidt. Op een oude icoon uit de 17e eeuw staat Johannes de Doper aan de oever van de Jordaan afgebeeld. Opvallend daarbij is, dat hij in zijn hand een gouden kelk houdt. In deze kelk is, klein en bescheiden, een Christusfiguur te zien.

Elia werd in het Oude Verbond als dé grote profeet vereerd. Met de doop in de Jordaan gaat de profetie in vervulling. Johannes is daarmee een nieuwe profeet geworden. De profeet, de wegbereider voor de eucharistie, waar Christus zich verbindt met brood en wijn. Wanneer wij aan het altaar het intieme gebeuren van de communie vieren, mogen wij de helpende hand en de inspirerende genius van Johannes de Doper ervaren, die getuige én medevoltrekker van deze *mensenzege-nende daad* is.

* Dit artikel verscheen eerder in het Pinksternummer 2005 van *'In beweging'*.

** Zie de bijdrage over de casula in de Johannestijd het Pinksternummer 2018, p20.

Op de groei

In de serie 'Op de groei' komen uiteenlopende aspecten van de religieuze opvoeding – van voor de geboorte tot na de puberteit – aan de orde. De naam van de serie duidt zowel op de groei van het kind, als op de groei die de opvoeder zelf gaandeweg door-maakt. Ditmaal spreekt Robert de Klerk met oud-vrijeschoollerares Jannie Möller over tegenwoordigheid van geest bij kinderen.

Tegenwoordigheid van geest bij kinderen

door Robert de Klerk in gesprek met Jannie Möller (oud-vrijeschoollerares, gemeente Amsterdam)

Robert: *Wat heb je in je lange loopbaan van 28 jaar vrijeschool onderwijs ervaren aan tegenwoordigheid van geest bij kinderen?*

Jannie: Het eerste wat mij te binnen schiet is natuurlijk het verhaal van het jongetje waarvan een beeld is te vinden in Spaarndam. Het steekt op het juiste moment zijn vinger in het gat van de dijk die dreigt door te breken door de stormvloed. Zo reedt hij, als jong kind nog maar, het vaderland! Deze beelden voeden kinderen, al naar gelang hun leeftijd, in hun geestelijk aanwezig zijn. Zij leren in een uitnodigende omgeving verbluffend snel wat bij hun ontwikkeling past.

Robert: *Heb je concrete herinneringen die dit illustreren?*

Jannie: Een meisje van twee jaar zit bij haar moeder op schoot en zegt zomaar vanuit

het niets: 'Toen jij nog niet mijn mama was, had ik een andere mama!'. Vervolgens babbelt zij verder over van alles en nog wat.

Een moeder doet met Anna, haar dochtertje van drie jaar, een pop in het bad. Het is een hele klus. Samen het hoofdje boven water houden, water dat niet te koud of te warm mag zijn, zorgen dat er geen shampoo in de oogjes komt. Plot-seling zegt Anna, om te laten zien dat ze de zorgen van haar moeder begrijpt:

Hansje Brinker met zijn vinger in het gat van de dijk. Standbeeld in Spaarndam

'Mama, de pop mag niet weten dat ze alleen uit stof en wol bestaat, hè?'.
Ik ga met de eerste klas naar Zandvoort. Aldaar aangekomen stormen de kinderen naar voren om de machinist te bedanken. 'Goed gedaan, goed gedaan', roepen ze in koor. Eén van de vaders was namelijk machinist en ik had verteld hoe moeilijk het was om op alle seinen van veilig en onveilig te letten. Tegenwoordigheid van geest is onontbeerlijk voor de machinist. Net zoals bovengenoemd verhaal over de jongen op de dijk, is ook het concreet ervaren van hoe een volwassene hier mee omgaat, voedend voor de ontwikkeling van de kinderen.

Als juf van de eerste klas leg ik voor de eerste rekenperiode voor elk kind een stapeltje van 24 kastanjes neer en vraag hun die te tellen. Ze leggen de kastanjes onder het tellen keurig apart. Helmut plaatst alle kastanjes krachtig weer terug op de stapel en telt maar door. Ik vraag: 'Hoeveel kastanjabomen kun je laten groeien met deze kastanjes?'. 'Ja', zegt hij, 'maar dan moeten ze wel veel verder uit elkaar.' Dezelfde Helmut stelt in de derde klas na het scheppingsverhaal de vraag: 'Juf, had Adam ook een navel?'.
De heiligenverhalen en fabels behoren tot de vertelstof van de tweede klas. Ik vertelde over Sint Maarten, die op het juiste ogenblik ziet wat er nodig is. Michelle roept luid: 'Als ik een bedelaar zie, knip ik ook mijn jas in twee.' De legende van Beatrijs heeft een mooi einde. Hoewel zij het klooster veertien jaar in de steek heeft gelaten, kan zij ongemerkt terugkeren met haar twee kinderen; niemand had haar gemist. Wel was het stenen beeld van Maria verdwenen, Maria had namelijk haar werk overgenomen. De prioress staat toe dat de twee kinderen in het klooster opgroeien. Door alle nonnen worden ze schromelijk verwend. 'Maar toch', vertel ik dan, 'werden het heel goede mensen.' Vinger: 'Dan weet ik al wie het waren!'. 'Wie dacht je, Fedor?'. 'Bach en Mozart', zegt hij overtuigd.

Robert: *Heb je als opvoeder nog andere instrumenten om de tegenwoordigheid van geest bij kinderen te voeden?*
Jannie: Ik geef de kinderen graag raadsels op, in de vierde klas bijvoorbeeld het volgende beroemde raadsel uit de Noorse mythologie: 'Vier hangen. Vier gaan. Twee wijzen de weg. Twee weren de honden. En eentje die vaak vuil is, sjokt er achter aan.' Het duurt even, maar dan zie ik de ogen oplichten van de kinderen die de oplossing vinden. Raadsels kunnen oplossen heeft te maken met zicht op de realiteit. De raadsels in de vierde klas zijn een poëtische hulp om echt om je heen te leren kijken.

In de vijfde klas gaan we aan het werk met zinsontleding. Dan krijgen de kinderen bijvoorbeeld als opgave om te ontleden: De vriendelijke jongen geeft de straatmuzikant een dubbeltje. Goede antwoorden zijn: *De vriendelijke jongen* onderwerp, *geeft gezegde*, *de straatmuzikant* meewerkend voorwerp. Alfred komt er tussen.

Robert: *Wat kan in dit verband het toeval betekenen?*

Jannie: De zesde klas in Almere heeft tijdens een sponsorloop vijfhonderd gulden verdiend en wil dit bedrag op het Greenpeace schip Sirius overdragen. Maar de klas mag door slechts één kind vertegenwoordigd worden. De kinderen roepen als uit één mond: 'Allemaal of niemand!'. In de trein vertel ik dit intuïtief aan een jonge vrouw, naast wie ik elke dag zit op weg naar Almere. 'Mijn vriend', zegt ze, 'is kapitein van de Sirius'. De volgende dag krijg ik van haar het telefoonnummer van de kapitein. De hele klas is welkom en dus blij. Je zou hierin iets kunnen beleven van de tegenwoordigheid van de geest, van de engel van de klas. Maar zonder het unanieme 'allemaal of niemand' van de klas, zou het zo niet gelopen zijn.

Robert: *Welke rol speelt moraliteit in het ontwikkelen van tegenwoordigheid van geest?*
Jannie: Met de zesde klas op schoolreis naar Vlieland zien wij vanuit de boot zeehonden opduiken. We komen te weten dat olieboringen het einde van de zeehonden zullen betekenen. Mijn klas verzamelt handtekeningen op de Albert Cuypmarkt tegen deze boringen. De initiatiefnemer van de handtekeningenactie zegt: 'Het is nog niet te laat, we kunnen de zeehonden redden.' Volgens Rudolf Steiner moeten kinderen eerst moraliteit ontmoeten, voordat kan ontwaken wat zij op dit gebied aan vermogens meebrengen. Moraliteit neemt het kind niet vanzelf uit de geestelijke wereld mee! We moeten dat bij het kleine kind wakker maken door onze omgang met het kind en later in de leerstof en de vertelstof.

Ieder kind doorloopt de algemene ontwikkelingsfasen op eigen wijze. We ontmoeten als we opletten het wezen van het kind in alles wat het doet en zegt. Opdat in het kind ontwaken kan wat het vanuit de geestelijke wereld meebrengt, is de ontmoeting in de eerste drie levensfasen van zeven jaar met respectievelijk het goede, schone en ware noodzakelijk. Het ontstaan van tegenwoordigheid van geest bij kinderen is als onderwerp uitermate geschikt voor de Pinksterperiode. Het gaat om idealen, de wil tot helpen, te redden in de gegeven situatie. Precies wat de Heilige Geest als trooster wil brengen.

'Natuurlijk is *de straatmuzikant* meewerkend voorwerp, hij zegt heus niet laat maar stikken dat dubbeltje.'

Naast raadsels, leren ook grapjes de kinderen om verder te kijken dan hun neus lang is. Een meisje uit de klas vertelt mij een grapje: 'Een kind moet van haar moeder twee gebakjes halen. Op de terugweg eet zij een gebakje op. Thuis zegt de moeder, als ze de doos open doet: "Waar is het andere gebakje?". Zegt het kind: "Dit is het andere gebakje!".'

Robert: *Wat kan in dit verband het toeval betekenen?*

Jannie: De zesde klas in Almere heeft tijdens een sponsorloop vijfhonderd gulden verdiend en wil dit bedrag op het Greenpeace schip Sirius overdragen. Maar de klas mag door slechts één kind vertegenwoordigd worden. De kinderen roepen als uit één mond: 'Allemaal of niemand!'. In de trein vertel ik dit intuïtief aan een jonge vrouw, naast wie ik elke dag zit op weg naar Almere. 'Mijn vriend', zegt ze, 'is kapitein van de Sirius'. De volgende dag krijg ik van haar het telefoonnummer van de kapitein. De hele klas is welkom en dus blij. Je zou hierin iets kunnen beleven van de tegenwoordigheid van de geest, van de engel van de klas. Maar zonder het unanieme 'allemaal of niemand' van de klas, zou het zo niet gelopen zijn.

Robert: *Welke rol speelt moraliteit in het ontwikkelen van tegenwoordigheid van geest?*

Jannie: Met de zesde klas op schoolreis naar Vlieland zien wij vanuit de boot zeehonden opduiken. We komen te weten dat olieboringen het einde van de zeehonden zullen betekenen. Mijn klas verzamelt handtekeningen op de Albert Cuypmarkt tegen deze boringen. De initiatiefnemer van de handtekeningenactie zegt: 'Het is nog niet te laat, we kunnen de zeehonden redden.' Volgens Rudolf Steiner moeten kinderen eerst moraliteit ontmoeten, voordat kan ontwaken wat zij op dit gebied aan vermogens meebrengen. Moraliteit neemt het kind niet vanzelf uit de geestelijke wereld mee! We moeten dat bij het kleine kind wakker maken door onze omgang met het kind en later in de leerstof en de vertelstof.

Ieder kind doorloopt de algemene ontwikkelingsfasen op eigen wijze. We ontmoeten als we opletten het wezen van het kind in alles wat het doet en zegt. Opdat in het kind ontwaken kan wat het vanuit de geestelijke wereld meebrengt, is de ontmoeting in de eerste drie levensfasen van zeven jaar met respectievelijk het goede, schone en ware noodzakelijk. Het ontstaan van tegenwoordigheid van geest bij kinderen is als onderwerp uitermate geschikt voor de Pinksterperiode. Het gaat om idealen, de wil tot helpen, te redden in de gegeven situatie. Precies wat de Heilige Geest als trooster wil brengen.

Onder de zon - Jongeren

Priesterwijdingen 2023, een korte impressie

door Noralie Brandsma (gemeente Groningen)

Heel wat jongeren uit ons bewindsgebied waren aanwezig bij de priesterwijdingen van 17-19 maart in Stuttgart, als deelnemer aan het jongerenweekend of op eigen houtje samen met vrienden. Noralie Brandsma schreef een impressie van wat zij daar beleefde.

'Du, ein Werdender ...' Zo worden de wijdingskandidaten aangesproken tijdens hun wijding tot priester. Woorden met een toekomstig karakter. Na de jarenlange studie aan het seminarie en een intensieve wijdingsvoorbereiding is de priesterwijding niet een eindpunt, maar juist een begin. De wordende mens, nu priester, gaat op weg. Deze manier van benaderen, deze woorden mogen een ingang zijn waardoor mensen die geen priester zijn zich met de wijdingen kunnen verbinden. Zijn wij niet allen wordende in het mens-zijn?

In drie dagen werden er zeven nieuwe priesters gewijd, de overige twee ontvingen de wijding op 16 april in Buenos Aires. Naast de ca. 150 priesters uit allerlei landen stroomde de kerk vol met familie en vrienden van de wijdingskandidaten, met gemeenteleden en geïnteresseerden, docenten en seminariestudenten. Zoveel priesters bij elkaar zien is voor veel mensen al heel indrukwekkend: zulke verschillende mensen, allemaal priester.

De priesterwijdingen zijn ingebed in de mensenwijdingsdienst, gecelebreerd door een van de priesters van de Kring van Zeven. Waar eerst nog wat geschuifel en gehoest klonk, heerste er tijdens de dienst een diepe stilte. Ook voor iemand die het sacrament van de priesterwijding voor het eerst bijwoont is het voelbaar: de teerheid van deze momenten die samen de wijding vormen. Een mens, die eerst geen priester was, wordt nu priester. De volle kerk van Stuttgart Mitte houdt haar adem in. Wat hier precies gebeurt kunnen we misschien niet bevatten, enkel voorzichtig vermoeden.

Ik kan me voorstellen dat studenten van het priesterseminarie de diensten met een andere blik bijwonen dan de andere aanwezigen. Getuige te mogen zijn van de wijding van hun goede vrienden, metgezellen tijdens de studie aan het seminarie, dat moet wel heel bijzonder zijn. De woorden 'Du, ein Werdender' werken ook hier verbindend – we blijven samen op weg, als studenten, priesters, christenen, mensen.

De dagen in de aanloop naar de wijdingen was er op het seminarie een sterke focus

voelbaar, alles draaide om het naderende gebeuren en de voorbereidingen waren in volle gang. Geïnteresseerden werden rondgeleid op het seminarie, er werd gekookt en gebakken en er werden feesten voorbereid. Een groepje seminariestudenten organiseerde met veel zorg een feest voor hun Stuttgarter medestudenten, de Nederlandse Miriam en Eline, waar hun wijding werd gevierd met muziek, zang, eurtmie, verhalen en grappige acts. Onder leiding van Marie-Hélène, priester in Eindhoven, zongen we met een groep Nederlanders de nieuw gewijde priesters toe met een bemoedigend lied voor op hun weg. Het waren prachtige en bijzondere dagen!

*Voelend de behoefte aan Uw genade,
Christuslicht der wereld,
wacht ik verlangend naar krachten
die de poorten van mijn ziel
openen voor Uw verlichting*

*Stil wil ik zijn in mij
en U danken voor Uw gave
en haar geven
als Uw geschenk aan mensen*

*Werktuig van Uw woord
wil ik zijn
met de beste krachten
echte diepten
stilste eerbied
van mijn ziel*

Rudolf Steiner

De wijdingsgroep vlnr met nationaliteit en gemeente waarheen zij werden uitgezonden: Līga Skujiņa (LET/NL, gem. Den Haag), Eline van den Muijsenberg (NL, gem. Saarbrücken), Eolo Giuseppe Berardi (ZWI, Darmstadt), Sigrid de Zwart (NL/ZWE, gem. Järna), Nicolás Martín (ARG, gem. Cali in Colombia), Jeroen Benschop (NL, gem. Groningen), Nahuel di Stefano Villalba (ARG, gem. Buenos Aires), Miriam van Osch (NL, gem. Rotterdam), Nathanael Becker (D, gem. Stuttgart-Nord).

Op naar de volgende eeuw (slot)

Woorden voor de toekomst

door Judith Slokker (gemeente Alkmaar)

In de afgelopen vier jaar hebben we in deze serie stilgestaan bij de stichtingsimpuls van de verschillende gemeenten in Nederland en Vlaanderen en op welke wijze die impuls al dan niet in deze tijd nog werkzaam is.

Het begon klein op twee plaatsen: met drie mensen die de eerste Nederlandse priesters zouden worden en met twee vrouwen die een krantenartikel lazen, dat een voordracht van Friedrich Rittelmeyer aankondigde. De eerste twee gemeenten bestonden uit twintig leden (Den Haag, 1926) en twaalf leden (Amsterdam, 1929). Het begon zo klein, ook in de andere plaatsen, dat de eerste diensten werden gehouden in een studeerkamer, een huiskamer, een tuinhuis. Of iets groter: te gast op een school, boerderij, in een bakkerij of een therapeuticum. In veel plaatsen zijn we te gast geweest in andere kerkgemeenten

Nieuwe zielsvermogens

Hoeveel mensen zouden in de 97 jaar dat we nu bestaan in ons bewindsgebied al eens een mensenwijdingsdienst hebben bezocht? We zijn uitgegroeid tot achttien gemeenten en filiaalgemeenten. Hoeveel kinderen en jongeren hebben in al die jaren kunnen deelnemen aan de kampen? Veel oudere leden en belangstellenden koesteren hun herinneringen aan de conferenties op Land en Bosch.

Dat we in die 97 jaar grotendeels vergrijsd zijn, net als de meeste andere kerken, is een feit. De Christengemeenschap aan gene zijde groeit. In iedere dienst wordt even stilgestaan bij de gestorvenen die ook aan de dienst deelnemen. Hoeveel gestorvenen zouden daar deelnemen? En hoeveel ongeborenen? Het is een groot goed, dat zij voor de Christengemeenschap niet alleen in gedachten bestaan, maar ook in de geleefde werkelijkheid. Een werkelijkheid waar veel mensen tegenwoordig naar zoeken. Ze zoeken naar momenten waarop ze beleven kunnen dat de fysieke werkelijkheid transparanter wordt. Zij zoeken voeding voor dat beleven en woorden om die beleving te kunnen beschrijven.

Tot mijn verrassing schreef Peter Selg (1) dat de Christengemeenschap volgens Rudolf Steiner noodzakelijk was als een plek waar bewustzijn zou zijn van de nieuwe zielsvermogens die samenhangen met de komst van de etherische Christus. Dat

verraste me op twee manieren: Het maakte me opnieuw wakker voor het feit dat we in de Christengemeenschap onze minder fysieke zintuigen ook mogen gebruiken. En deze opmerking van Steiner nodigde uit om verder te kijken. Zou de Christengemeenschap ook een plek kunnen zijn om deze nieuwe zielsvermogens verder te ontdekken? Welke woorden kunnen we met elkaar nog vinden voor alle meer en minder duidelijke waarnemingen? Ons bewustzijn voor de nieuwe zielsvermogens is nog beginnend.

Vervulde tijd

Misschien ligt daar nog een toekomstimpuls om verder uit te werken. De gemeente Zeeland heeft een bijzondere oefensituatie in dit verband, omdat ze is gesticht om een tegenwicht te vormen tegen de kerncentrale in

Borssele, vlakbij. Mogelijk valt er iets waar te nemen, te beleven aan dit tegenwicht zijn. Wat doet dat met je als individu, als gemeenschap? Is er een werking naar buiten, in de natuur of de maatschappij merkbaar? Hoe ontwikkel je daar zintuigen voor?

Over de stichtingsimpuls waren de meeste stukjes helder, maar voor de toekomstimpuls waren vaak nog weinig woorden. Was die nog onvoldoende grijpbaar? Wolfgang Schad stelt in zijn artikel (2) de vraag naar de tijd: verloopt alle ontwikkeling in de aardse tijd? Hij werkt het antwoord van Augustinus uit: verleden en toekomst bestaan in het heden, namelijk als activiteit van het herinneren en activiteit van het verlangen. Samen met het stromende gevoel van presentie in het heden, kun je spreken van de beleving van vervulde tijd.

Veel mensen hebben behoefte aan vervulde tijd. Dit geheim van de ware tijd, schrijft Schad, is tegelijkertijd het geheim van de Triniteit. De Zoon vernieuwt wat er was in de richting van wat er heel worden wil. Daarom is het christelijk om in ontwikkelingen te denken.

Om vervulde tijd te beleven, moet je even stilhouden, stil zijn – bijvoorbeeld in de mensenwijdingsdienst, maar misschien niet alleen in de dienst – om voorbij de woorden te kunnen horen en voelen. Om de beweging daaronder te ontdekken. Dan wordt de beweging van het herinneren en ook van het verlangen voelbaar. Misschien is die laatste wel het zintuig voor de toekomst. En kunnen we met elkaar

de woorden vinden voor wat we waargenomen hebben aan die beweging in de stilte. Zo vinden we misschien impulsen en woorden voor de toekomst, rust en richting tegelijk.

- (1) Peter Selg. *Mensenwijding en wederkomst. Den Haag, Christengemeenschap.*
(2) Wolfgang Schad. *Alles Denken in Entwicklung ist christlich. Evolution und Christentum. In: Christentum in Entwicklung. Anstöße zum Dialog über eine permanente Reformation. Herausgegeben von Ulrich Meier. Urachhaus Verlag.*

Boeken

De kracht van Christus wekken in de ander

Op weg naar priesterlijk handelen

Albert Smit

Uitg. Adventum - Nearchus, €15,-, 119 p.

door Ernst Terpstra (geestelijke in de gemeenten Amsterdam en Het Gooi)

Rudolf Frieling (1901-1986), een van de stichters van de Christengemeenschap, schreef het volgende over het algemeen priesterschap: "Hoe meer wij christen worden, des te meer worden wij mens. Hoe meer wij mensen worden, des te meer worden wij middelaars. Middelaarschap in deze zin is tegelijk ook 'priesterschap'. Als christenen in wording zijn wij mensen in wording, middelaars in wording tussen boven en onder, priesters in wording. Dat alles is nog volop in ontwikkeling."

De antroposofische arts Albert Smit (1940-2020) beleefde hoe groot de zielennoed van mensen in deze tijd is: hoe ze worstelen met levensvragen, met hun bestaan en hun relaties. Hij wilde vanuit zijn antroposofische inzichten graag hulp bieden, onder andere door hulpverleners op te leiden

tot priesters in de zin zoals Frieling dat omschrijft. Een aantal jaren geleden gaf hij een cursus voor therapeuten en sociaal hulpverleners met de titel *Stappen op weg naar priesterlijk handelen*. In elk van in totaal zeven bijeenkomsten werd een bepaald thema uitgewerkt. Die inhouden zijn te vinden in de zeven hoofdstukken van dit boekje.

Voor Albert Smit ging het er om, de medemens zó tegemoet te treden dat de kracht van de levende Christus in het innerlijk van de ander werkzaam kan worden. Enkele thema's die aan de orde komen: bij jezelf beginnen, het leven van alledag doorgeestelijken, een nieuw spreken ontwikkelen.

Dit mooi verzorgde boekje is een waardevolle inspiratiebron voor ieder die het 'horizontale priesterschap' in haar of zijn leven vorm wil geven. Het bevat treffende teksten van onder andere Gandhi, Hammarskjöld, Nelly Sachs en Rudolf Steiner.